

Heerlen

raadsinformatiebrief

Heerlen,

Registratienummer:

BWV-22002164

Onderwerp

Voortgangsbericht Culturele Agenda 2022 (actiepunt 2290 en 2718)

Inleiding/aanleiding

Het college heeft op 14 juni 2022 toegezegd om de raad jaarlijks te informeren over de uitvoering van de Culturele Agenda 2022-2026. Zie **actiepunt 2290** op de lijst openstaande toezeggingen. Middels deze raadsinformatiebrief geven we u graag een uitgebreide toelichting over wat er in de kunst- en cultuursector in Heerlen in 2022 gerealiseerd is.

Met het laatste punt 4. *Herstel na corona en extra financiële steun*, geven we invulling aan **actiepunt 2718** uit de lijst van openstaande toezeggingen.

De raad heeft op 20 oktober 2021 de Culturele Agenda 2022-2024 vastgesteld. Met het coalitieakkoord is in 2022 besloten om de looptijd van de Culturele Agenda te verlengen tot en met 2026.

Onze missie voor de komende jaren is dat Heerlen een cultureel brandpunt is waar nieuwe horizons worden ontdekt, waar ruimte is voor experiment en waar cultuur en erfgoed bijdragen aan levendigheid, gemeenschapszin en saamhorigheid. Middels drie pijlers geven we uitvoering aan deze missie: (1) *Cultuur is overal en dichtbij*, (2) *Een bakermat voor creativiteit*, (3) *Een stevige basis en hoge kwaliteit*.

1. Cultuur is overal en dichtbij

Cultuuronderwijs

Pit Cultuurwijzer is nog steeds een van onze belangrijkste partners op vlak van cultuureducatie. Samen zetten we ons in voor goed cultuuronderwijs op onze Heerlense basisscholen. We streven er naar om alle basisschoolleerlingen kennis te laten maken met al onze culturele instellingen en trachten zo veel mogelijk drempels daartoe weg te nemen. Daarom ondersteunden we in 2022 opnieuw de Kinder Cultuur Week. Niet alle kinderen krijgen van thuis uit de kans om onze musea of podia te bezoeken. Met de Kinder Cultuur Week maken ze gratis kennis met meerdere culturele organisaties. En bovendien worden scholen aangemoedigd om later terug te komen voor een uitgebreider educatief programma in een van de culturele instellingen. De reacties van de scholen op de editie van 2021 waren heel positief. In de zomer van 2022 vond de tweede editie plaats. Deze richtte zich op groep 5 en 6 van het primair onderwijs. Het Thermenmuseum, Parkstad Limburg Theaters, Het Nederlands Mijnmuseum werkten hiervoor samen met de Romeinse pluktuin en de Vondst.

Om tegemoet te komen aan de behoefte van scholen en culturele instellingen voor financiering van busvervoer van scholen naar culturele instellingen, werd de Cultuurbus

geïnitieerd. Er liep een proefproject in 2021-2022. De resultaten hiervan delen we graag met u in het eerste kwartaal van 2023.

We maakten de nodige afspraken met onze partners, zodat schoolgroepen geen entree moeten betalen in onze Heerlense musea, en ook alle jongeren tot 18 jaar gratis toegang krijgen bij SCHUNCK, het Nederlands Mijnmuseum en het Thermenmuseum.

Ook willen we de dienstverlening van de bibliotheek makkelijker toegankelijk maken voor basisscholen. We investeren samen met SCHUNCK in Boek1Boek en Boekenhut, zodat alle Heerlense basisscholen vanaf 1 september 2023 gebruik kunnen maken van deze dienstverlening voor 5 euro per leerling per schooljaar.

Amateurkunsten

In de raadsinformatiebrief (RIB) van november 2022, met registratienummer BWV-22001580, informeerden we u al uitgebreid over de stappen die zijn gezet om de amateurkunsten extra te ondersteunen. We vertelden over de verenigingsondersteuner die voor zowel sport als cultuur aan de slag is voor onze verenigingen, en over de bijeenkomst met amateurkunstenverenigingen die inmiddels plaats heeft gevonden. De bijeenkomst werd druk bezocht. Maar liefst 58 deelnemers meldden zich aan. Er werden diverse onderwerpen besproken die verenigingen bezighouden, waaronder huisvesting, ledenaantallen en de ontwikkeling van een platform voor Amateurkunsten.

Het afgelopen jaar hebben we met veel verenigingen gesproken. En we kijken er naar uit om dat ook in 2023 te blijven doen. Want hun input is broodnodig voor bijvoorbeeld het herijken van onze subsidieregeling en het inrichten van het platform i.s.m. de Cultuurmakelaar van het Cultuurhuis. Dit zijn twee van de actiepunten waar we de voorbereidingen in 2022 startten en komend jaar verder mee aan de slag gaan.

In deze RIB werd ook aangegeven dat er een behoefteonderzoek loopt. We willen immers graag meer weten over de manier waarop inwoners sporten en/of cultureel bezig zijn. Hierin nemen we ook de vraagstelling mee over vervoer van ouderen naar culturele instellingen. We brengen in kaart waar eventuele drempels en behoeften liggen, en hoe we als gemeente deze activiteiten (nóg) beter kunnen ondersteunen. Met de resultaten van dit onderzoek gaan we aan de slag, om ook voor hen een geschikt initiatief op te zetten. Eén concrete actie waar we alvast de nodige afspraken over aan het maken zijn, is het aanbieden van een gratis bibliotheekabonnement voor alle 65+ers dat er vanaf september 2023 komt.

Geschiedenis op straat

Ons erfgoed staat niet stil. Ook in 2022 hebben we op allerlei manieren gewerkt aan het zichtbaar en toegankelijk maken van ons erfgoed en het verhaal van onze stad. We zetten het erfgoed langs de verschillende tijdlijnen op een eigentijdse, vernieuwende en artistieke wijze in de schijnwerpers.

Wie denkt aan het Romeins verleden van onze stad, denkt op de eerste plaats aan het badhuis in het Thermenmuseum. Er zijn in 2022 opnieuw veel stappen gezet in de voorbereidingen voor een nieuw Romeins Museum. Hierover informeren we u uitgebreid in het eerste kwartaal van 2023

Het verhaal over ons Mijnerleden wordt verteld in en nabij het Nederlands Mijnmuseum. De renovatie van het pand Kneepkens werd in 2022 afgerond. En op 1 mei opende het nieuwe museum aan de Dr. Poelstraat haar deuren voor het publiek. Hier ontdekt men alle facetten van het kleurrijke mijnerleden, verdeeld over vier

verdiepingen van een monumentaal warenhuis: zwarte verhalen, gouden tijden, grauwe kanten en kleurrijke perspectieven. Ook het mijnmonument, de voormalige hoofdlocatie, is nog steeds op gezette tijdstippen open voor publiek. Zo bezochten zo'n 300 mensen, onder de bezielde begeleiding van museumvrijwilligers, dit bijzondere monument tijdens de Open Monumentendag 2022. Ook buiten de muren van het museum ontdek je Heerlen in de mijntijd. Heerlen was hét centrum uit de mijntijd. Dat kan je nog zien, voelen en horen wanneer je de fietsroute fietst of de Pungelroute wandelt, die in 2022 gelanceerd werd.

Het verhaal over ons Middeleeuws verleden komt niet alleen aan bod in het kasteel. Ook in het centrum werken we aan de voorbereidingen om de Middeleeuwse geschiedenis van Landsfort Herle beter zichtbaar en toegankelijk te maken. Er werd afgelopen jaar gewerkt aan een plan van aanpak voor beleving van het Landsfort en een 3D scan van de Schelmentoren, om in 2023 het nodige te kunnen doen op vlak van archeologisch en bouwhistorisch onderzoek. Dat zal vervolgens leiden tot een ontwerp voor renovatiewerkzaamheden aan de binnenkant van de Schelmentoren in 2024. Parallel zullen gesprekken worden aangegaan met alle betrokken partijen (waaronder Visit Zuid-Limburg, Winkbülle, bestuur Pancratiuskerk) om samen het verhaal over Heerlen in de Middeleeuwen beter toegankelijk te kunnen maken voor het publiek. Op de planning voor 2023 staat bijvoorbeeld het ontwikkelen van een Middeleeuwse toeristische route in aanvulling op de reeds bestaande Romeins route en de routes over het mijnverleden.

Publieksparticipatie

Wat vinden onze bewoners hiervan? Dit is een vraag die we ons vaak stelden en blijven stellen. Daarom maakten we ook in 2022 bij zo veel mogelijk projecten ruimte voor publieksparticipatie. We organiseerden meedenkgroepen en sessies waarbij input van de bewoners, ondernemers en andere betrokkenen centraal stonden. Dat deden we bijvoorbeeld in verband met het Landsfort Herle, het nieuwe Romeins Museum en de Stad als Speeltuín. Die input nemen we mee naar de tekentafel én in de uitvoering.

De verhalen van vroeger, die velen zich nog levend herinneren, bewaren we voor de toekomst. We ondersteunden bijvoorbeeld HeerlenVertelt, een digitaal verhalenplatform dat z'n weg vindt naar ruim 4000 unieke bezoekers per maand. En ook het boek Post-industrials, waaraan nu de laatste hand wordt gelegd, zal volledig gevuld zijn met verhalen en beeldmateriaal van Heerlenaren en omgeving over subculturen.

We willen Heerlen de komende jaren nog meer profileren als archeologisch centrum van Parkstad. Een van de manieren om dit te doen is om samen met de gemeenschap te graven naar het verleden. In 2023 lanceren we een groots participatieproject: Heel Heerlen Graaft! Samen met experts gaan we op zoek naar onze Romeinse roots. Dit doen we enerzijds door het graven van kleine putjes (m2) in de openbare ruimte en in de tuinen van particulieren. Anderzijds wordt de gemeenschap opgeroepen om vondsten te melden die afkomstig zijn uit Heerlen. Zo komen we niet alleen meer te weten over Coriovallum, maar versterken we ook de sociale cohesie.

2. Bakermat van Creativiteit

Talentontwikkeling

Heerlen bruist van talent. Dat willen we koesteren door ruimte te bieden voor experiment en jong (of minder jong) talent kansen te geven om zijn of haar talent te ontplooiën. Daarom ondersteunden we ook in 2022 culturele organisaties die hierop inzetten, met name op het vlak van urban arts, film en podiumkunsten. Denk bijvoorbeeld aan het

Urban Platform van HFC Crew, CineSud en Via Zuid. Tevens wisten de grote talentenplatforms zoals Kunstbende en de Popronde onze stad uitstekend te vinden. Presentatie-instelling PAND en projectruimte Greylight zoeken met hun programmering de randjes van experiment in het spectrum bij de hedendaagse kunst. Zij dragen bij aan de Couleur Locale van Heerlen en trekken kunstenaars uit de regio en daarbuiten. De urban scene in Heerlen is groot en gooit hoge ogen binnen de sector op landelijk niveau. Heerlen is groots en vooral erg goed op dit gebied. Denk hierbij aan dans, rap, spoken-word, street- art en graffiti. Om deze nog vrij nieuwe sector te vatten en zo goed mogelijk te verankeren in ons beleid is het Urban Platform opgericht. Met de komst van dit on- en offline platform genaamd Kool Kult positioneert Heerlen zich als eerste stad met een loket voor urbane makers.

Kunst in de Openbare Ruimte

Heerlen heeft een imposante collectie muurschilderingen. Dat leverde Heerlen de bijnaam "hoofdstad van de streetart". Inmiddels staan we voor de grote uitdaging om deze naam waardig te blijven. Die uitdaging gingen we in 2022 aan door ons beleid kritisch onder de loep te nemen. We gingen uitgebreid het gesprek aan met de sector en wonnen advies in bij kenners en makers. We lieten een inventarisatie en waardering uitvoeren van de huidige streetart, zodat we eventueel een selectie streetart kunnen aanwijzen als iconen van de stad. Deze input wordt nu verwerkt in een nieuw beleidsplan voor streetart. In 2023 komen we hier graag uitgebreid bij u op terug. Een overzicht van onze streetart is bovendien online te raadplegen via een digitale kaart. Hierop worden bestaande en verdwenen muurschilderingen zichtbaar gemaakt en breed gecommuniceerd.

Carnaval

Carnaval is een traditie die geworteld in de Heerlense identiteit. Ook in 2022 subsidieerden we de grote carnavalsverenigingen in het centrum, Hoensbroek en Heerlerheide zodat ze hun activiteiten kunnen organiseren en optochten streamen of uitzenden. Grote groepen wagenbouwers kunnen voorbereidingen voor de grote optochten treffen in twee loodsen die met de financiële steun van Gemeente Heerlen hiervoor beschikbaar zijn.

Levendigheid in het centrum

Evenementen hebben een grote aantrekkingskracht en zorgen voor plezier en vermaak van bewoners en bezoekers. Die levendigheid gaven we ook afgelopen jaar een impuls door talrijke grote en kleinere evenementen te ondersteunen en mee mogelijk te maken. Maar we willen het nóg eenvoudiger en makkelijker maken voor initiatiefnemers om een openluchtactiviteit te organiseren. Daarom startten we met de voorbereidingen voor een nieuw evenementenbeleid, waar we in 2023 uitgebreid op terug zullen komen.

Onder de noemer de Stad als Speeltuin installeerden we interactieve elementen/installaties die zowel kinderen als volwassenen in beweging zetten en verwonderen. Zo werd in 2022 een levensgroot schaakspel gecreëerd op Promenade II. Op de Bongerd werden Floorals aangebracht die het verleden van de stad verbeelden. En op meerdere plaatsen werden zwervbiebs geplaatst, om maar enkele gerealiseerde interventies te noemen. En er staan er nog meer op de planning. Deze kleine ingrepen maken de stad speelser, geven bewoners en bezoekers een gevoel van vrolijkheid en vergroten de levendigheid in het centrum.

3. Een stevige basis en hoge kwaliteit

Cultuur

Heerlen kent toonaangevende culturele festivals, een aansprekende podiumkunstenprogrammering, unieke musea, een muziek- en dansschool waar inwoners culturele talenten ontplooiën en een openbare bibliotheek met prikkelende activiteiten in vier vestigingen. Om het hoge kwaliteitsniveau minstens te kunnen vasthouden, en hier en daar nog een stapje verder te kunnen gaan, bleven en blijven we in gesprek met de organisaties en hebben we ook in 2022 de nodige financiële middelen vrij gemaakt. We openden niet alleen een nieuw Nederlands Mijnmuseum. Ook poppodium de Nieuwe Nor opende in maart 2022 de deur van de nieuwe zaal. Met het toevoegen van een grote zaal aan de Nieuw Nor is de keten van Popmuziek rond. Heerlen is een volwaardig poppodium rijker en kan nu een breed publiek van muziekliefhebber bereiken.

We stimuleren het Cultuurhuis om zich te positioneren als hét platform voor amateurkunsten en werkplaats voor nieuw talent. In 2022 startte hier een cultuurmakelaar die pro-actief de verbinding zoekt met initiatieven en verenigingen in de wijk en Heerlen breed. Het cultuurhuis wordt hierdoor nog toegankelijker om voor het eerst podiumervaring op te doen.

De komende jaren transformeren we de Royal tot een levendige en toegankelijke filmhub voor de regio. We zijn in nauw overleg hierover met de Raad van Toezicht van Filmhuis de Spiegel en de huidige gebruikers van de Royal, om de organisatie door te ontwikkelen opdat deze stevige ambitie waargemaakt kan worden. Daarbij is ook hard gewerkt aan de plannen voor de renovatie, waarbij we het oude filmhuis weer in volle glorie herstellen.

Met SCHUNCK hebben we in Heerlen een multidisciplinaire culturele instelling. SCHUNCK herbergt een gecertificeerd museum voor hedendaagse beeldende kunst, een muziek- en dansschool, bibliotheek met vier vestigingen en een instituut voor architectuur. In oktober startte SCHUNCK met de bouw van een Wintertuin/Kijkdepot. Hiermee wordt enerzijds extra depotruimte gerealiseerd én anderzijds de zichtbaarheid van de stadscollectie verhoogd.

Parkstad Limburg Theaters vormt het artistieke kloppend hart van de podiumkunsten in Limburg. Het is een toonaangevend theater met twee prachtige locaties: Theater Heerlen en Theater Kerkrade. De podia van Parkstad Limburg Theaters (PLT) zijn er voor alle podiumkunsten (toneel, dans, pop, opera, jeugd- en familietheater, cabaret, show/musical en klassiek). PLT biedt een gevarieerd programma, bestaande uit regionaal talent en internationale top acts. Het bereikt een publiek uit Heerlen, Kerkrade en de bredere regio. Het theaterseizoen 2022/2023 ging inmiddels van start. De voorverkoop liet een voorzichtige start zien, minder vliegend dan vóór corona, maar hoopvol.

Nominaties en prijzen

Het nieuwe Nederlands Mijnmuseum is nog maar enkele maanden geopend. Toch sleepte het al meteen een nominatie in de wacht voor het ANWB leukste uitje van Limburg 2023. En ook Kasteel Hoensbroek wist deze nominatie in de wacht te slepen.

Het afgelopen jaar viel Kasteel Hoensbroek al in de prijzen. Vanaf 2022 mag Kasteel Hoensbroek zich met trots het 'Allermooiste Kasteel van Nederland' noemen! ANWB, de Nederlandse Kastelenstichting en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed gingen afgelopen jaar op zoek naar het Allermooiste kasteel van Nederland. Naast Kasteel

Hoensbroek (LB) waren ook Kasteel Westhove (ZL), Kasteel de Haar (UT), Kasteel Huis Bergh (GD) en Kasteel Doorwerth (GD) genomineerd. In 2021 was Kasteel Hoensbroek al de winnaar van de VriendenLoterij Museumprijs 2021, binnen het thema 'digitaal verhaal'. De verschillende nominaties en prijzen die Kasteel Hoensbroek won, zorgden ervoor dat het kasteel bijzonder goed bezocht is in 2022. Er werden talrijke activiteiten georganiseerd, zoals: een riddertoernooi en zwaardgevechten met ridders in vol ornaat, een brocantemarkt, een fototentoonstelling en nog zoveel meer. En in het kader van het Nationaal Programma Heerlen Noord zal het kasteel in december twee dagen beschikbaar gesteld worden aan de bewoners van Heerlen, die naast een bezoek aan het kasteel ook kunnen genieten van een uitgebreid programma.

Ook duizenden kinderen namen Kasteel Hoensbroek afgelopen jaar uitgebreid onder de loep. Zij waardeerden Kasteel Hoensbroek met een rapportcijfer van 9,57! Dat betekent dat Kasteel Hoensbroek zich in 2023 een Kidsproof museum mag noemen. In 2023 telt Nederland 55 Kidsproof musea. Kidsproof musea zijn de Michelinsterren van de museumwereld. De eerlijkste bezoekers, de kinderen zelf, beoordelen de musea. Dit legt de lat hoog en daagt musea uit te programmeren wat kinderen spannend en interessant vinden. Het label Kidsproof is het afgelopen decennium uitgegroeid tot een felbegeerd keurmerk waar duizenden kinderen aan meewerkten.

Het afgelopen jaar viel ook het Thermenmuseum in de prijzen. Het mocht de Oikos publieksprijs in ontvangst nemen, een onderscheiding die normaliter aan classici en historici wordt uitgereikt die de 'oudheid' onder de aandacht van een groot publiek brengen. Oikos is een Nederlands-Belgische onderzoeksschool voor oud-historici en classici. Erkenning kwam er ook uit Italiaanse hoek. Na een geslaagd bezoek van de ambassadeur van Italië, Giorgio Novello, bracht de president van de Republiek Italië, Sergio Mattarella, een staatsbezoek aan Nederland. Het driedaagse bezoek, op uitnodiging van Zijne Majesteit de Koning, werd 11 november op verzoek van de president afgesloten in het Thermenmuseum. Deze gebeurtenis mocht op veel persaandacht rekenen.

Erfgoed en monumenten

Het college heeft het afgelopen jaar een begin gemaakt met het programmatisch aanwijzen van gemeentelijke monumenten. Momenteel telt Heerlen 43 gemeentelijke monumenten en 8 panden zijn nog in procedure. In 2023 zal opnieuw een groep panden aangewezen gaan worden als gemeentelijk monument. In samenspraak met monumentenorganisaties en de commissie ruimtelijk kwaliteit van de gemeente Heerlen zal een lijst met panden opgesteld worden. Op basis van cultuurhistorische waardestellingen wordt vervolgens bepaald of aanwijzing gerechtvaardigd is.

In 2022 is begonnen met het inventariseren van de talrijke archeologische vondsten en resten die in het verleden zijn gevonden in Heerlen-centrum. Doel van dit onderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachtingskaart voor Heerlen-Centrum. Deze kaart zal worden omgezet in een beleidskaart.

4. Herstel na corona en extra financiële steun

Niet alles verliep even soepel in 2022. Het jaar startte in volle coronacrisis. Deze crisis maakte het de sector behoorlijk moeilijk. Culturele organisaties moesten geheel of gedeeltelijk sluiten en volgden strikte maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan. Pas in maart 2022 werden de meeste maatregelen opgeheven. Bezoekers

keerden voorzichtig terug. Noemenswaardig is dat we in Kasteel Hoensbroek, in tegenstelling tot de landelijke ontwikkeling, een stijging van het bezoekerspercentage zien naar 120% t.o.v. 2019. In het Thermenmuseum zelfs een stijging tot 160%. Het mag duidelijk zijn dat de Heerlense culturele organisaties zich in 2022 bijzonder flexibel hebben getoond om opnieuw zo veel mogelijk bezoekers, jong en ouder, te laten genieten van alle vormen van kunst en cultuur die Heerlen rijk is.

Om de coronacrisis het hoofd te kunnen bieden, ontvingen gemeenten extra middelen van het Rijk. Deze middelen werden in 2022 ingezet om zo vele mogelijk initiatieven mogelijk te maken, ook binnen cultuur. Verenigingen ontvingen zowel in 2021 als in 2022 een verdubbeling van de waarderingssubsidies, en via projectsubsidies werden extra activiteiten ondersteund. We constateerden ook dat de budgetsubsidies voor de grotere culturele instellingen niet toereikend waren. Daarom werden de budgetsubsidies voor organisaties waar wij als gemeente zelf indexatie toepassen op de huur, in 2021 structureel verhoogd. Dit betekent dat zij vanaf 2021 structureel een hogere subsidie toebedeeld kregen. Deze verhoging bleek echter onvoldoende. Om te zorgen dat onze culturele organisaties het hoofd kunnen blijven bieden aan de grote kostenstijgingen, heeft het college ingestemd met een nieuwe structurele verhoging vanaf 2023. Het betreft geen jaarlijkse indexering, maar opnieuw een structurele verhoging naar rato.

Het bleef helaas niet bij de coronacrisis. De afgelopen maanden werd de energiecrisis steeds nijpender. Ook deze crisis treft de culturele sector hard. Culturele organisaties zijn immers veelal grootverbruikers van energie. Denk aan licht, geluid en klimaatbeheersing van podia, of aan de stabiele klimaatcondities en verlichting op plaatsen waar collectie bewaard of gepresenteerd wordt. Eenvoudige ingrepen als het lager zetten van de verwarming, zijn slechts beperkt van toepassing of van invloed op het energieverbruik in de culturele sector. Samen met u en met de sector willen we ons opnieuw inzetten om ook deze grote uitdaging aan te gaan.

Kernthema:

Cultuur

Bijlagen

n.v.t.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Heerlen,

de secretaris a.i.,
L. Schouterden

De burgemeester,
drs. R. Wever